

تصویر شماره ۱

کولی‌های غریب و «کودلکای» غربتی

نگاهی به زندگی و آثار ژوزف کودلکا

سیدعلیرضامسبوق

کارشناس ارشد ارتباط تصویری

ژوزف (یوسف) کودلکا^[۱]، عکاس برجسته فرانسوی به سال ۱۹۳۸ میلادی در یکی از روستاهای کوچک مورایا^[۲] در چکوسلواکی سابق متولد شد. شاید اولین تجربه عکاسی کودلکا در سنین نوجوانی، عکاسی از خانواده و اطرافیانش باشد که با دوربین سیاه و سفید ۶/۶ صورت می‌گرفت. وی که دانش آموخته مهندسی هوا-فضا از دانشگاه فنی پراگ^[۳] است از سال ۱۹۶۱ تا ۱۹۶۷ میلادی به عنوان مهندس هوا-فضا در پراگ و براتیسلاوا^[۴] به کار اشتغال داشت. مهندس عکاس در اولین سال اشتغالش یک دوربین دست دوم «رولی فلکس»^[۵] تهیه و عکاسی را به صورت جدی با عکاسی تئاتر در پراگ آغاز می‌نماید. در همان سال در حالی پروژه عکاسی از کولی‌ها^[۶] را شروع می‌کند که آن‌ها با اعتراضات خویش برای همگون‌سازی و برابری با سایر اقشار ملت چک تلاش می‌نمایند. مجموعه‌ای که در خلال این چند سال فراهم می‌گردد در ۱۹۶۷ میلادی در پراگ به نمایش گذاشته می‌شود.

در ۱۹۶۸ میلادی ژوزف کودلکا موضوع عکاسی از کولی‌ها را توسعه می‌بخشد و از کولی‌های روسیه

1- Josef Koudelka

2- Moravia

3- Prague

4- Bratislava

5- Rolleiflex

6- Gypsies

تصویر شماره ۲

محیط، نفس‌های آخر حیاطش را می‌کشد و انسان‌ها در خلسه‌ای جاودان فرورفته‌اند.

با وجودی که کودلکا علاوه بر عکاسی فتوژورنالیسم و مستند، در عرصه عکاسی از طبیعت و چشم‌انداز^[۱۴] به ویژه در سال‌های اخیر با استفاده از دوربین پانوراما-هم فعالیت داشته است؛ بیشتر با موضوع «کولی‌ها» شناخته می‌شود. گو اینکه زندگی کولی‌ها و راز و رمزهای نهفته در آن با تار و پود ذهن و زندگی وی در آمیخته است. شاید به این دلیل که خود نیز سال‌ها بی‌وطن زیسته و در خارج از سرزمین مادری‌اش زندگی کرده است. وی که به واسطه این ویژگی به نوعی خود، غریبی غربیتی است؛ اجتماع و مناسبات نیک و بد زندگی کولی‌ها و غربیتی‌ها را با نگاهی فراگیر از منظر یاب دوربینش نگریسته و به تصویر کشیده است. عکس‌هایی که وی ارائه می‌دهد به طور کامل و گسترده اطلاعاتی راجع به زندگی روزمره کولی‌ها مطرح می‌نماید هرچند به قول جان سارکوفسکی^[۱۵] به نقل از تری برت^[۱۶] «این اطلاعات مردم‌شناختی، کل واقعیت را در برنمی‌گیرد و به نظر می‌رسد

نیز عکاسی می‌کند و پس از آن به ثبت تاراج پراگ توسط روسیه می‌پردازد. در حین انجام این پروژه است که با «لن باری»^[۱۷] یکی از عکاسان «مگنوم»^[۱۸] آشنا می‌شود. از آنجایی که منتشر نمودن عکس‌های تاراج پراگ در چکوسلواکی غیر ممکن بود؛ آن‌ها را با کمک موزه دار چک، «آنافاروا»^[۱۹] قاجاقی از کشور خارج می‌کند. این عکس‌ها توسط مگنوم با امضای مخفف P.P.^[۱۰] به خاطر عدم شناسایی عکاس آن منتشر می‌گردد. در این مجموعه کودلکا به خوبی توانسته است تاخت و تاز و یورش تانک‌های روسی و ایستادگی مثال زدنی و نمادگونه مردم چک را به تصویر بکشد. از همین رو وی با ارائه این مجموعه، موفق به دریافت مدال «ابرت کاپا»^[۲۰] می‌گردد؛ نشان ارزشمندی که در حیطه عکاسی به او اعتباری جهانی بخشید. وی که در ۱۹۷۰ میلادی چکوسلواکی را ترک کرده و به انگلستان پناهنده شده بود توسط «الیوت ارویت»^[۲۱] به مؤسسه مگنوم معرفی می‌شود و در ۱۹۷۴ میلادی به اعضای اصلی این مؤسسه می‌پیوندد. در ۱۹۸۶ میلادی دولت فرانسه به صورت رسمی از وی برای ثبت و عکاسی از چشم‌اندازها و مناظر شهری و روستایی فرانسه دعوت می‌کند و یک سال بعد، کودلکا به تابعیت فرانسه درمی‌آید. ژوزف کودلکا پس از گرفتن تابعیت فرانسه توانست برای اولین بار پس از هجرت از وطن، در ۱۹۹۰ میلادی به چکوسلواکی برگردد و «مثلث سیاه»^[۲۲] را عکاسی کند. در مجموعه مثلث سیاه، کودلکا چشم‌اندازها و مناظر کشور زادگاهش را به تصویر کشیده که در اثر صنعتی شدن و خسارات وارده بر محیط زیست درهم، ویران و تباہ شده به نظر می‌رسد. همه شخصیت‌های انسانی در این کارها حضور دارند اما نماهای پانوراما، نشان از فضاهای پرآشغال، کثیف و بی‌نظمی دارند که راکد، ساکن و به هم ریخته‌اند. گو اینکه

7- Lan Berry

8- Magnum

9- Anna Farova

10- Prague Photographer

11- Robert Capa

12- Elliott Erwitt

13- Black Triangle

14- Landscape

15- John Szarkowski

16- Terry Barrett

که از نظر بصری به ارزش‌های الگوی انسانی توجه شده است» (برت، ۱۳۸۱). وی حتی در کنار شخصیت‌های انسانی به حیواناتی چون اسب و سگ که جزء لاینفک زندگی شخصیت‌های درون تصویرش هستند با نگاهی عاطفی و انسانی می‌نگرد و سرنوشت‌شان را به یکدیگر گره می‌زند؛ سرنوشتی که در همزیستی و کنش با شخصیت‌های انسانی، محتوم و تباها شده به نظر می‌رسد.

ژوزف کودلکا که پروژه کولی‌ها را با عکاسی از کولی‌های زادگاهش آغاز می‌کند و در ادامه، کولی‌های روسیه، اسپانیا، رومانی، انگلستان و فرانسه را به محدوده آن می‌افزاید این قوم غریب را با نگاه و دیدگاهی انسان‌دوستانه توأم با نوعی دلتنگی و غم، حسرت و آه می‌نگرد و واکاوی می‌کند؛ گروهی که با همهٔ مظلومیت تاریخی‌شان، طرد شده و در آستانه نابودی‌اند. مردمانی که هر چند در کنار همهٔ ما زیسته‌اند و می‌زیند، غریبه بوده‌اند و مزاحم و گاه در نگاه متکبرانانه ما پست و بی‌ریشه!

بیگانگی، تنهایی، آوارگی، اندوه و عدم ارتباط خوشایند و دلپذیر، فضای حاکم بر اکثر آثار کودلکاست؛ فضایی که همچون سایه‌های تیره و موهوم، شخصیت‌های انسانی و حیوانی کارهایش را رها نمی‌سازد؛ گویی همهٔ عناصر به نوعی به حال خود رها شده‌اند و در زیر چننه نیروهای متناقض، تحمل کردن را تجربه می‌کنند. این خصیصه حتی در مناظر و چشم‌اندازهای اخیر وی که عاری از حضور سوژه‌های انسانی است نیز خودنمایی می‌کند.

آثار کودلکا از یک سو ریشه در عکاسی دهه‌های پنجاه و شصت قرن بیست اروپا دارد و از سوی دیگر شاعرانه و خیال‌گونه است. با این وجود جنبه‌های زیباشناختی در ساختار آثارش هیچگاه به حاشیه نرفته است. وی به خوبی توانسته عنصر وهم و خیال را در دل عکاسی مستند اجتماعی جای دهد و در کنار همهٔ دل‌مشغولی‌های ذهنی و نگاه شاعرانه و پر رمز و راز به ترکیب‌بندی عناصر درون کادر و کیفیات زیباشناختی عکس‌هایش اهمیت دهد. شاید این ویژگی بیشتر از همه متأثر از «کارتیه برسون» شکل گرفته باشد؛ چرا که کودلکا از سال ۱۹۷۱ میلادی به بعد، از همکاری نزدیک او در مؤسسه مگنوم

تصویر شماره ۳

تصویر شماره ۴

تصویر شماره ۵

تصویر شماره ۶

تصویر شماره ۷

بهره برده است. اما آنچه کودلکا را متمایز می‌سازد دید خیال‌گونه و حسی حاکم بر آثار اوست چرا که وی در عین توجه اندیشمندانه و با صداقت به محیط و رعایت معیارهای زیباشناختی در ساختار، نگاهی آشکارا شاعرانه و پر رمز و راز دارد و عکس‌هایش در ذهن مخاطب جلوه‌ای فراواقعی و سورئالیستی به خود می‌گیرد. در نمایی باز، کودلکای غربتی، غربت و دل‌تنگی‌های ما انسان‌ها را به تصویر کشیده است؛ مایی که در هر مکان و زمان و با هر نژاد و تبار، احساس دل‌تنگی و غربت بر لحظه‌لحظه زندگیمان تار تنیده است. گویی همه ما به حاشیه رانده شده و از خویشتن خویش دور افتاده‌ایم و در این سکون و سکوت تلخ با حسرت و تمنا به رجعتی دوباره چشم دوخته‌ایم. ■

زندگینامه

۱۹۳۸: تولد در یکی از روستاهای کوچک «موراویا».

۱۹۶۷-۱۹۶۱: کار در «پراگ» و «براتیسلاوا» به عنوان مهندس هواخضا/ شروع عکاسی به عنوان عکاس تئاتر در پراگ/ شروع پروژه «کولی‌ها» در پراگ.

۱۹۶۸: توسعه پروژه کولی‌ها به روسیه/ ثبت تاراج پراگ توسط روسیه در جریان آتش بس «ورشو»/ آشنایی با «لن باری» در پراگ/ انتشار عکس‌های تاراج پراگ توسط مگنوم با امضای P.P.

۱۹۶۹: دریافت مدال رابرت کاپا.

۱۹۷۰: ترک چکوسلوواکی و پناهندگی در انگلستان.

۱۹۷۱: معرفی شدن به مگنوم توسط «الیوت ارویت».

۱۹۷۳: اعطای اولین جایزه از سوی هیئت هنر بریتانیای کبیر.

۱۹۷۴: عضو شدن در آژانس مگنوم.

۱۹۷۶: اعطای دومین جایزه از سوی هیئت هنر بریتانیای کبیر.

۱۹۷۸: دریافت مدال «نادار»/ انتشار کتاب «آینده کولی‌ها»^[۱۷].

۱۹۸۰: دریافت بورس تحصیلی و اقامت در پاریس.

۱۹۸۶: دعوت رسمی دولت فرانسه برای ثبت چشم‌اندازها و مناظر شهری و روستایی فرانسه.

۱۹۸۷: کودلکا به تابعیت فرانسه در می‌آید.

۱۹۸۸: انتشار کتاب «غربتی»^[۱۸].

۱۹۸۹: دریافت نشان ملی از دولت فرانسه.

۱۹۹۰: برگشت به وطن برای اولین بار بعد از پناهندگی/ کار روی پروژه مثلث سیاه.

۱۹۹۱: دریافت نشان ارزشمند «کارتیه برسون».

۱۹۹۲: همکاری با تولیدکننده فیلم، اریک هیومن/ انتشار مثلث سیاه.

۱۹۹۹: انتشار مجموعه «هرج و مرج»^[۱۹].

۲۰۰۱: انتشار مجموعه «سنگ آهک»^[۲۰].

۲۰۰۳: برپایی نمایشگاهی از منتخب آثارش در پراگ.

منابع

- ۱- برت، تری (۱۳۸۱). نقد عکس، درآمدی بر درک تصویر، ترجمه: اسماعیل عباسی و کاوه میرعباسی، مرکز، تهران.
- ۲- سارکوفسکی، جان (۱۳۸۷). نگاهی به عکس‌ها، ترجمه: فریاد آذرنگ، سمت، تهران.
- ۳- نگاهی به تارنماهای:

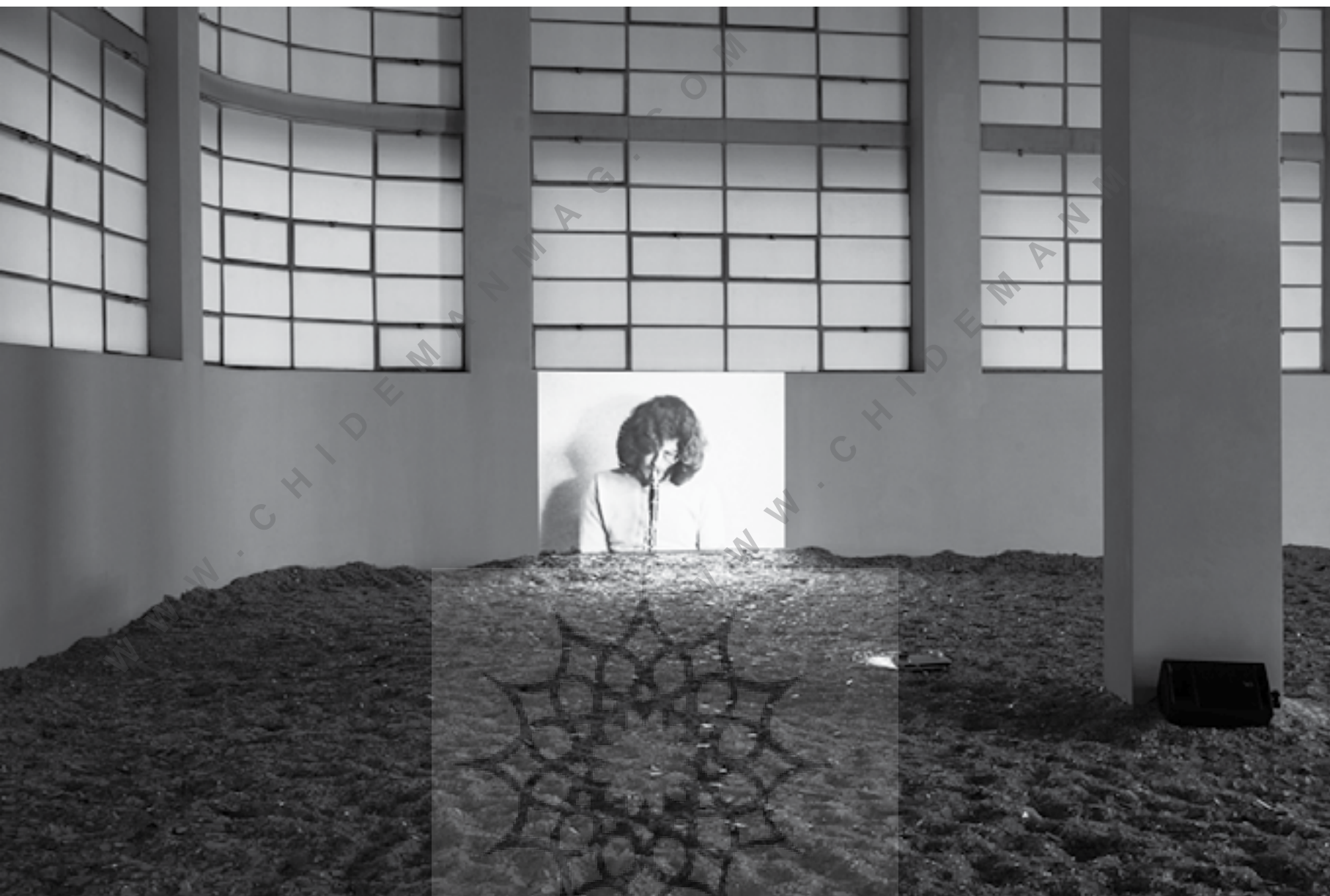
Profotos.com , kochgallery.com , About.com.

18- Exiles

19- Chaos

20- Lime Stone

17- Following Gypsies

Alfredo Jaar

Born 1956, Chile

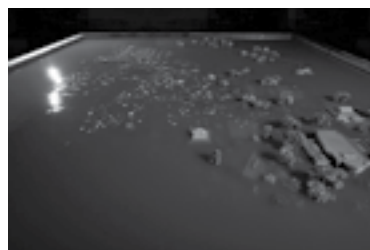
He is an artist, architect, and filmmaker who lives in New York. He was born in ۱۹۵۶ in Santiago de Chile. He is mostly known as an installation artist, often incorporating photography and covering socio-political issues and war.

ترجمه: فاطمه محمدی

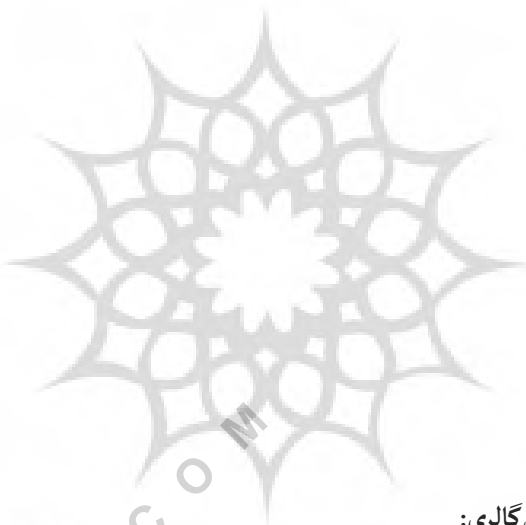
آلفردو جاز

متولد ۱۹۵۶، شیلی

او یک هنرمند، معمار، و فیلم ساز که در شیلی به دنیا آمد و در نیویورک زندگی می کند. او در سال ۱۹۵۶ در سانتیاگو شیلی متولد شد. او بیشتر به عنوان یک هنرمند چیدمان شناخته شده و اغلب ترکیب عکاسی در قالب موضوعات سیاسی و اجتماعی و جنگ شناخته شده است.

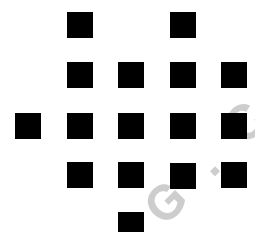
WWW.CHIDEMANMAG.COM

چیدمان گالری:

آرشیو مرحوم عبدالجبار قرایی، انیلو فر صالحی ابرقویسی

پرتال جامع علوم انسانی

WWW.CHIDEMANMAG.COM